

Анотація

Сафончик О. И. Некоторые вопросы развития законодательства о возникновении и прекращении брачно-семейных правоотношений. — Статья.

Статья посвящена исследованию общих проблем развития законодательства относительно возникновения и прекращения брачно-семейных правоотношений. Информация, содержащаяся в первоисточниках и нормативно-правовых актах, позволяет проследить трансформацию отношения государства к семье. Заключение и прекращению брака, и соответственно, брачно-семейных отношений. В связи с этим устанавливается динамика необходимости в дальнейшем регулировании данного вопроса. Независимо от того, какие конкретные особенности будут в дальнейшем закреплены в законах, категории брака, брачно-семейных отношений, оснований и порядка их возникновения и прекращения, безусловно, сохраняют свою роль в гражданско-правовом и семейно-правовом регулировании.

Ключевые слова: семейные правоотношения, брачно-семейные правоотношения, брак, прекращение брака.

Summary

Safonchik O. I. Some Questions of Law Rise and Cessation of Marriage and Family Relations. — Article.

This article is devoted to the study of common problems of legislation development regarding the origin and termination of marriage and family relations. The information contained in the original sources and regulatory acts, allows us to trace the transformation of the state's attitude to the family. Marriage and dissolving a marriage, and accordingly, family relations. In connection with this set the dynamics of the need for further regulation of this issue. Regardless of which specific features will be further embedded in laws, the category of marriage, marriage and family relations, the grounds and the order of their occurrence and termination retain their role in civil and family legal regulation.

Keywords: family relationship, marriage and family relationship, marriage, divorce.

УДК 347.121

О. Р. Шишка

СОМАТИЧНІ ПРАВА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЇХ В УКРАЇНІ

Огляд останніх досліджень, публікацій та постановка проблеми. Проблема роботи спричинена напрямками російських дослідників у систематизації особистих немайнових прав фізичної особи, що стосується буд-яких дій з власним тілом, та називають їх «соматичними правами», «тілесними правами» чи «соматические притязания человека». Така концепція була започаткована В. І. Круссом [1], де її підтримали у своєму розвитку такі вчені, як О. Е. Старовойтова [2], М. О. Лаврик [3], Г. О. Якимов [4], О. В. Дерипаско [5], Д. К. Рашидханова [6] ті інші. Потреба в дослідженні такого напрямку спричинена новими технологіями людського розвитку в прагненнях людини до безсмертя, через клонування себе як у тілесному розумінні, так і у напрямку віртуального моделювання, тобто клонування особистості. Це стосується і напрямків розвитку по технологіях репарацій¹ («ремонт») клітин і тканин і, відповідно, стане можливим відновлення всіх функцій організму. У сучасних умовах воно реалізовується через право бути донором іншої людини, напрямки з корекції

статевої належності. Деякі особисті немайнові права фізичної особи (право на смерть як найбільш радикальна категорія, право на вживання наркотиків і психотропних речовин) за своєю суттю мають сумніви у їх існуванні як права. Тому на підставі цього у праві виникла необхідність у дослідженні таких прав та встановлення їхньої перспективи розвитку в Україні.

У російській доктрині права щодо розпорядження своїм тілом йменуються «соматичними правами». Така концепція як підтримується науковцями у своєму розвитку [1; 2; 3, 5], так і піддається критиці [7]. Концепція «особистих (соматичних) прав» чи «тілесних прав» завдячує своїй появі В. І. Крусу [8]. Основна ідея зводиться до того, що «среди правоприязанных личности, представляющей человечество на рубеже третьего тысячелетия от Рождества Христова, можно выделить и обособить группу таких, которые основываются на фундаментальной мировоззренческой уверенности в «праве» человека самостоятельно распоряжаться своим телом: осуществляют его «модернизацию», «реставрацию» и даже «фундаментальную реконструкцию», изменять функциональные возможности организма и расширяют их технико-агрегатными либо медикаментозными средствами. Сюда же можно отнести право на смерть, изменение пола, гомосексуальные контакты, трансплантацию органов, употребление наркотиков или психотропных средств, право на искусственное репродуктивное, стерилизацию, аборт и (в уже зримой перспективе) на клонирование, а затем — и на виртуальное моделирование, в смысле полного утверждения (дублирования) себя в неметрической форме объективного существования» [1, 43]. До того ж автор наголошує на тому, що такі права мають суто особистий характер, та пропонує їх визначити як «соматичні» права (від грец. soma — тіло). Хоча не весь зміст такого права має підґрунтя для існування, а отже, і його реалізацію як суб'єктивного права. Зміст соматичних прав зводиться до того, що особа має:

— «право на смерть як найбільш радикальну категорію соматичних прав людини... реалізація якої ... у цілому не має сенсу» [9]. Реалізація такого права, наголошує М. О. Лаврик, здійснюється у формі суїциду та евтаназії, що за своєю суттю не має сенсу в його виділенні як права. З чим і ми погоджуємось, оскільки перша категорія — самогубство, а друга категорія — вбивство, де вони мають загальний припис закону — заборонено. Право на смерть — право, яке не має суто правового характеру, а є більш суб'єктивно оціночним правом², а не об'єктивно оціночним³, тобто суб'єктивним правом;

— «право людини щодо її органів і тканин» [9]. Таке право, у більшості випадків, виявляється через презумпцію особи на розпорядження своїми органами і тканинами як за життя, так і після смерті — відносно долі свого тіла, через заповідальний відказ чи покладення на спадкоємця інших обов'язків у заповіді. Щодо останнього, то зміст такого права відноситься до фантомних прав, тобто прав, за якими неіснуючий суб'єкт права є носієм певних правомочностей у випадках, встановлених законом. Так, після смерті, відповідно до ч. 4 ст. 289 ЦК України, навіть у фактично померлої особи є право розпоряджатися своїми органами та іншими анатомічними матеріалами тіла науко-

вим, медичним або навчальним закладам. Якщо сказати іншими словами, то існуючий суб'єкт має право у майбутньому, на підставі зафіксованого у встановленому порядку заповідального розпорядження (ст. 1233 ЦК України), розпоряджатися собою у статусі вже об'єкта. Тобто після смерті особа набуває правового режиму особливого об'єкта цивільних прав і з цього моменту в неіснуючого суб'єкта права на підставі минулих повноважень, які набули чинності з моменту смерті та діють на підставі заповіту, є право розпорядження щодо долі свого тіла. А медичні та інші установи, на підставі цих повноважень, мають право на законних підставах відділити від тіла органи та інші анатомічні матеріали для цілей, що обумовленні їхньою метою та цікавістю;

— «сексуальні права людини» [9]. Зазначені права для позитивного права є новими та, як правило, визначаються через призму заборонених сексуальних дій особи чи інших осіб відносно певної особи та через суспільно-моральну оцінку суспільства. Основою суспільно-моральної оцінки суспільства є Закон України «Про захист суспільної моралі» [10];

— «репродуктивні права людини» [9]. Ці права виявляються через зміст прав особи на материнство (ст. 49 СК України [11]) та батьківство (ст. 50 СК України). Причому зміст такого права має як позитивний характер (право на материнство та батьківство, право на профілактику та лікування безпліддя, право на штучне запліднення, право на донорство та збереження репродуктивних клітин, право на штучне запліднення й імплантацію ембріона, право на використання методу сурогатного материнства), так і негативний характер (штучне переривання вагітності, стерилізація, контрацепція) або зовсім має заборону (клонування людини). Відносно останнього, така заборона продиктована Законом України «Про заборону репродуктивного клонування людини» [12] та відповідно до Додаткового протоколу до Конвенції про захист прав людини та людської гідності щодо застосування біології та медицини, який стосується заборони клонування людей [13], що набув чинності для України у 2006 р. Цікавим є той факт, що особа, яка була клонована при народженні, набуває таких самих прав, як і особа, народжена у звичайний для нас спосіб. Різниця є лише в обсязі таких прав, тобто прав, які за своєю суттю не властиві у їх природному виникненні відносно цієї особи (наприклад, така особа не набуває права на батьківське ім'я тощо). Слід зазначити, що дії інших осіб, які клонували особу, хоча і підпадають під кримінальну відповідальність, проте за такою особою все одно резервуються суб'єктивні права, оскільки вона не винна у тому, що появилася на світ у такий спосіб;

— «право на зміну статі», тобто зміну статі з чоловічої на жіночу та навпаки [9]. Правовою основою реалізації такого права є ст. 51 Основ законодавства України про охорону здоров'я [14]. Фактичною підставою для даного права при його визнанні є захворювання транссексуалізму, а юридичною — право на зміну (корекцію) статевої належності. Слід зазначити, що зі зміною статі особа набуває ті права, які властиві лише певній статі, тобто чоловікові чи жінці, інші права або припиняються, або продовжують існувати у залежності від природних властивостей таких прав. Причому права, які припинилися, можуть

мати характер резервованих та поновлюваних, але за умов, якщо особа поверне назад свій природний статевий стан;

— «право на вживання наркотиків і психотропних речовин» [9]. За загально-соціальним своїм спрямуванням таке право є забороненим, але межа заборони та дозволу міститься у Законі України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» [15] та в Постанові Кабінету Міністрів України № 770 від 6 травня 2000 р. «Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» [16]. Тобто якщо речовини за своєю суттю є наркотичним чи психотропним засобом, проте вищенаведені нормативно-правові акти нічого про них не кажуть, то такі речовини дозволені законом, а отже, і право на них є, а особа має право на використання такого права. Щодо останнього, то певною мірою казати, що це право у його класичному розумінні, не можна, оскільки ці дії є аморальні для суспільства. Іншою стороною є те, що таке право підпадає під презумпцію — дозволено все, що не заборонено законом. А за своєю природою таке право є більш суб'єктивно оціночним правом, ніж об'єктивно оціночним;

— «право на віртуальне моделювання», в сенсі повного затвердження (дублювання) себе в неметричній формі об'єктивного існування [1, 43]. За відсутності самої роботи автора з такого твердження не дуже зрозумілим є положення про «неметричну форму», але, мабуть, це стосується питання клонування особистості. Таке право в законодавстві України практично відсутнє, лише існує як пріоритетний напрямок розвитку держави стосовно штучного інтелекту, що за таких обставин презумується як легальне та охоронюване право, саме як об'єкт авторського права (комп'ютерна програма) та/або об'єкт патентного права (винахід) — останнє можливе лише з поєднанням комп'ютерної програми, в основі якої є складний програмний алгоритм (штучний інтелект). Пріоритетний напрямок підтверджується у нашій державі підготовкою спеціалістів (паспорт спеціальності 05.13.23 та код спеціальності 7.05010104 й 8.05010104), наявністю спеціалізованих установ, які займаються такими проблемами (Національна академія наук України, Інститут проблем штучного інтелекту НАН України і МОН України, Державний університет інформатики і штучного інтелекту) тощо. Досягнення у сфері штучного інтелекту, які би приблизили до клонування особистості, вже є.

Так, найбільш вражаючими системами штучного інтелекту є: Deep Blue [17], Mucin [18], роботи в щорічному турнірі RoboCup [19], людиноподібні роботи [20; 21], машини-роботи [22; 23], механічні пристрої [24], комп'ютерні програми з технологією штучного інтелекту (AI Bush 1.0 [25], програмний продукт АВВУУ (наприклад АВВУУ FineReader) [26]) тощо. Технологію штучного інтелекту використовують і в Інтернет-просторі, здебільшого як співбесідника. Іноді людина і не розуміє, що вона спілкується з програмою-ботом⁴, а якщо бути точнішим, то з віртуальним співрозмовником — *chatterbot*⁵.

В Інтернет-просторі існують такі віртуальні технології співрозмовників: Persona-Bots [27] (наприклад, штучного інтелекту Джона Леннона [28; 29]), чат-боти (Alice [30; 31], Jabberwacky [32], Elbot [33; 34] тощо), боти ICQ, на-

приклад під номером 33221233, тощо. Причому останній бот, як стверджує один із користувачів, нагадує того самого полковника, в якого «русский и белорусский со словарем, командно-матерный свободно» [35]. Відповідно до ст. 173 КпАП [36] нецензурна лайка хоча і заборонена, але Інтернет-простір згідно з чинним законодавством (ст. 1 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я» [37]) не підпадає під громадські місця. Можна лише сказати, що тут виникають приватні відносини, де особа, за наявності у неї моральної та майнової шкоди, має право на захист порушеного права через суд. Головне, щоб під час захисту, особа мала докази, які б підтверджували факт порушення її прав, та змогла довести, що саме ця особа, під певним псевдонімом у Інтернет-просторі, порушила її права. Слід зазначити, що боти в ICQ є різними за характером спілкування. Є ICQ боти з анекдотами (1019346, 1035716, 1053770, 1096836, 1108961), ICQ боти ворожки (2499123, 2543675, 2543730), ICQ боти інформатори (8259654) тощо. Відомі й інші технології штучного інтелекту. Так, патентне бюро США видало винахіднику Джону Ламату (John LaMuth) свідоцтво на технологію, яку автор називає «етичним штучним інтелектом». Це спеціальний комп'ютерний аналізатор мови, здатний оперувати поняттями про етику і мотивації людей, а його використання, як стверджує винахідник, можливе в якості віртуальних бібліотекарів чи секретарів, які будуть точно знати, до кого переадресувати дзвінок, виходячи з того, що і як говорить живий співрозмовник на іншому кінці лінії [38].

Крім цього, в Інтернет-просторі вже доволі давно існують плітки про існування секретного експерименту під назвою «Комп'ютерний мауглі» — віртуальна особистість, створена в секретній лабораторії, що нібито здійснена американськими вченими [39]. Суть такого експерименту полягала в тому, що за допомогою спеціальної апаратури проводилося ментальне сканування мозку, де записані апаратурою електричні потенціали нейронів мозку були перенесені в комп'ютер як особистість людини. Тобто скопіювали особистість людини у комп'ютер. Слід зазначити, що наведений факт не підтверджує існування 100 % технологій з клонування особистості, а є лише підтвердженням факту існування напрацювань у цій сфері, що за статистичною оцінкою прогресивного розвитку новітніх технологій може призвести до того, що правовий механізм не в змозі буде реагувати на правову фікцію.

Слід зазначити, що штучний інтелект відрізняється від схожих складних програм тим, що він може пройти тест Тюрінга [40], хоча у цій сфері є й інші підходи до співставлення штучного інтелекту з людським розумом за шкалою інтелектуальної спроможності.

Отже, вищенаведене свідчить про те, що людина, яка спілкується з іншим співрозмовником, може і не здогадуватись, що це бот з технологією штучного інтелекту. Такі відносини породжують певні проблеми, з якими необхідно розібратися. Так, особи, які спілкуються в Інтернет-просторі, згідно з чинним законодавством повинні утримуватись від дій, які могли б порушували інші права (ч. 2 ст. 13 ЦК України [41]), тобто права співрозмовника. Та одна спра-

ва, коли на другому кінці людина, а інша — бот. Людина є суб'єктом права, а бот — ні. Останній є об'єкт цивільного права, за дії якого відповідає володілець, як за свої власні дії, але за умов, що таку особу пов'язує будь-яка правова конструкція, що породжує за нею тягар відповідальності [42]. Щодо прав, то володілець бота лише має права, які він набуває з охоронюваного об'єкта авторського права, з комп'ютерної програми. Але ж закон сконструював правовий механізм обов'язку особи утримуватись від дій, які б порушували права інших осіб, так, що він є активний постійно, оскільки за інших обставин така особа може уникнути цивільно-правової відповідальності, наголосивши на тому, що вона думала, що розмовляє з ботом, а не з людиною. Тоді виникає питання: якщо у людини є обов'язок, то у відносинах, пов'язаних з порушенням особистих немайнових прав фізичної особи (наприклад, нецензурна лайка в мережі Інтернет), хто має право?

Правоволоділець набуває лише речових права та права інтелектуальної власності щодо такого об'єкта, що за наших обставин означає: людина, яка знаходиться в Інтернет-просторі та нібито порушує особисті немайнові права, виявляється, що ніяких прав і не порушує. А обов'язок, відповідно до ч. 2 ст. 13 ЦК України, існує. Але ж у праві обов'язок не може існувати без чийогось права, тобто виходить, що об'єкт із правом, тобто такий собі феномен права чи правова фікція. Це пояснюється і тим, що законодавець у ч. 2 ст. 13 ЦК України за словами «могли б порушити права інших осіб» зарезервував випадки, коли виникає правова фікція, тобто хибне положення, яке явно не відповідає дійсності, проте повинно дотримуватися так, ніби воно є істинним. Якщо це хибне уявлення, то і конструктивно, стосовно права, воно повинно бути правильним. Тобто право може бути лише у суб'єкта, а не в об'єкта.

За таких підстав, нами вбачається, мова тут йде про поширення правового статусу суб'єкта права на бот, що за своєю суттю є фікцією⁶, для того щоб унеможливити випадки, коли особа могла б знайти вихід, аби уникнути цивільно-правової відповідальності. Причому слід зазначити, що таке поширення правового статусу суб'єкта права не має нічого спільного із класичним поширенням правового статусу суб'єкта права, а бот за таких підстав не набуває прав та обов'язків та й не може навіть вважатись неіснуючим суб'єктом права, а отже, набувати фантомних прав, оскільки неіснуючий суб'єкт права повинен бути потенційним кандидатом, який у майбутньому може набути статусу суб'єкта права.

Цікавим є те, що в Америці вже 12 років існує громадська організація правозахисників роботів, гаслом якої є: «Роботи теж люди! Принаймні коли-небудь вони ними будуть», що за нашою правовою системою може розглядатися, як жарт. Такою організацією є ASPCR — Американське суспільство за протидію жорстокості по відношенню до роботів (American Society for the Prevention of Cruelty to Robots), яке засноване в 1999 році [43].

Висновок. Отже, соматичні права здебільше є особистим немайновим правом особи, яке направлено на охорону та реалізацію права особи на будь-які дії зі своїм тілом, але ті дії, які не заборонені законом. Інші права, що складають

зміст соматичних прав, за своєю природою не мають суто правового характеру, а є більш суб'єктивно оціночним правом, а не об'єктивно оціночним, тобто суб'єктивним правом фізичної особи. З цього випливає, що у праві відзначилась ситуація, де певні особисті немайнові права фізичної особи необхідно було виділити у групу соматичних за характером тілесних домагань зі сторони власника таких прав. Наскільки працездатною і життєвої виявиться ця теорія, покаже час.

Примітки

1. Репарація — здатність клітин виправляти хімічні пошкодження і розриви в молекулах ДНК [44].
2. Суб'єктивно оціночне право — внутрішня воля особи, що побудована на власних переконаннях, дії якої можуть мати пряму заборону закону.
3. Об'єктивно оціночне право — писане право, тобто право, яке міститься у позитивному праві та є суб'єктивним правом особи.
4. Робот, або бот, а також інтернет-бот, www-бот і т. п. (англ. *bot*, скор. від англ. *robot*) — спеціальна програма, що виконує автоматичні та/або за заданим розкладом будь-які дії через ті ж інтерфейси, що й звичайний користувач. При обговоренні комп'ютерних програм термін вживається в основному в застосуванні до Інтернету [45].
5. Віртуальний співрозмовник (англ. *chatterbot*) — це комп'ютерна програма, яка створена для імітації мовної поведінки людини при спілкуванні з одним або декількома користувачами. По відношенню до віртуальних співрозмовників вживається також назва «програма-співрозмовник» [46].
6. Фікція — вигадане положення, яке явно не відповідає дійсності і, проте, повинно дотримуватися ніби воно є істинним [47].

Література

1. Крусс В. И. Личностные («соматические») права человека в конституционном и философско-правовом измерении: к постановке проблемы // Государство и право. — 2000. — № 10. — С. 43–50.
2. Старовойтова О. Э. Юридический механизм реализации и защиты соматических прав человека и гражданина в Российской Федерации: историко-правовой и теоретический анализ : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / О. Э. Старовойтова. — СПб., 2006. — 453 с.
3. Лаврик М. А. Гарантии конституционных прав человека: соматический аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / М. А. Лаврик. — Иркутск, 2006. — 232 с.
4. Якимов Г. А. Конституционный статус человека в Российской Федерации: вопросы теории и практики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Г. А. Якимов. — Екатеринбург, 2010. — 206 с.
5. Дерипаско А. В. Жизнь человека как фундаментальная естественно-правовая ценность : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / А. В. Дерипаско. — Владимир, 2004. — 181 с.
6. Рашидханова Д. К. Проблемы правового регулирования отношений при производстве медицинского вмешательства в репродуктивные процессы человека : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Д. К. Рашидханова. — Махачкала, 2005. — 189 с.
7. Конференция ЮрКлуба [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://forum.yurclub.ru/archive/index.php/t83526.html> (08 июня 2005 г.).
8. Владимир Иванович Крусс [Электронный ресурс] // Веб-сайт дирекции портала «Юридическая Россия». — Режим доступа : <http://law.edu.ru/person/person.asp?persID=1126684>.
9. Лаврик М. А. К теории соматических прав человека [Электронный ресурс] // Веб-сайт дирекции портала «Юридическая Россия». — Режим доступа : <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1229707>.
10. Про захист суспільної моралі : Закон України № 1296-IV від 20 листоп. 2003 р. [Електронний ресурс] // Нормативно-правові документи сайту НАУ. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1088.356.2&nobreak=1>.

11. Сімейний кодекс України : Закон України № 2947-III від 10 січ. 2002 р. [Електронний ресурс] // Нормативно-правові документи сайту НАУ. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.21.25&nobreak=1>.
12. Про заборону репродуктивного клонування людини : Закон України № 2231-IV від 14 груд. 2004 р. [Електронний ресурс] // Нормативно-правові документи сайту НАУ. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=2231-15>.
13. Додатковий протокол до Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування досягнень біології та медицини, стосовно заборони клонування людських істот (ETS N 168). Міжнародний документ Ради Європи від 12.01.1998 № 168 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_526.
14. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України № 2801-XII від 19 листоп. 1992 р. [Електронний ресурс] // Нормативно-правові документи сайту НАУ. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1085.165.28&nobreak=1>.
15. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України № 60/95-ВР від 15 лют. 1995 р. [Електронний ресурс] // Нормативно-правові документи сайту НАУ. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1086.56.5&nobreak=1>.
16. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : постановою Кабінету Міністрів України № 770 від 6 трав. 2000 р. [Електронний ресурс] // Нормативно-правові документи сайту НАУ. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=770-2000-%EF>.
17. Deep Blue [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://ru.wikipedia.org/wiki/Deep_Blue.
18. MYCIN [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki/MYCIN>.
19. RoboCup [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki/RoboCup>.
20. Новый робот-женщина усердно уподобляется человеку [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.membrana.ru/particle/13589>.
21. Гуманоидным роботам ASIMO нарастили интеллект [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.membrana.ru/particle/12173>.
22. Итальянские роботы-автомобили пересекут Евразию без водителей [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.membrana.ru/particle/3395>.
23. Секретный шаттл-робот самостоятельно вернулся из космоса [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.membrana.ru/particle/4600>.
24. Новый протез ноги получил искусственный интеллект [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.membrana.ru/particle/10396>.
25. 350 Мегабайт интеллекта Джорджа Буша стоят меньше \$30 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.membrana.ru/particle/1577>.
26. Веб-сайт компании АBBYY. — Режим доступу : <http://www.abbyy.ru/company/management/andreev/>
27. Веб-сайт Triumph PC and Persona-Bots™. — Режим доступу : http://triumphpc.com/jack-the-ripper/about_persona-bots/
28. В Интернете живёт искусственный интеллект Джона Леннона [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.membrana.ru/particle/1574>.
29. Веб-сайт John Lennon Artificial Intelligence Project (JLAIP™). — Режим доступу : <http://triumphpc.com/johnlennon/>
30. Чат-программа обманула жюри по оценке искусственного интеллекта [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.membrana.ru/particle/7563>.
31. Веб-сайт ALICEBOT. — Режим доступу : <http://alicebot.blogspot.com/>
32. Веб-сайт Jabberwacky. — Режим доступу : <http://www.jabberwacky.com/>
33. Чатботы снова не смогли пройти тест на интеллект [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.membrana.ru/particle/13129>
34. Веб-сайт ELBOT™. — Режим доступу : <http://www.elbot.com/>
35. Для чат-роботов тест Тьюринга может в скором времени стать общим местом [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.membrana.ru/particle/2483>.
36. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Закон України № 8073-X від 7 груд. 1984 р. [Електронний ресурс] // Нормативно-правові документи сайту НАУ. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.28.202&nobreak=1>.
37. Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я : Закон України № 2899-IV від 22 верес. 2005 р. [Електронний ресурс] //

- Нормативно-правові документи сайту НАУ. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid-1088.945.6&nobreak-1>.
38. В США запатентован «этический искусственный интеллект» [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.membrana.ru/particle/5571>.
 39. Эксперименты под грифом «Совершенно секретно» [Электронный ресурс] // Веб-сайт paranormal-news.ru. — Режим доступа : <http://paranormal-news.ru/news/2009-05-17-1764>.
 40. Тест Тьюринга [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://ru.wikipedia.org/wiki/Тест_Тьюринга.
 41. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс] // Нормативно-правові документи сайту НАУ. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid-1011.25.49&nobreak-1>
 42. Шишка О. Р. Ера неживого Інтернету — правові проблеми // Римське право і сучасність (Шершевські читання): матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 4 груд. 2010 р.). — О. : Фенікс, 2010. — С. 132.
 43. Американское общество уже защищает права роботов [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.membrana.ru/particle/2697>.
 44. Репарация [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki/Репарация>.
 45. Робот (программа) [Электронный ресурс]. — Режим доступа : [http://ru.wikipedia.org/wiki/Робот_\(программа\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Робот_(программа)).
 46. Виртуальный собеседник [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://ru.wikipedia.org/wiki/Виртуальный_собеседник.
 47. Фикция [Электронный ресурс] // Веб-сайт Russian Lawyers News Line. — Режим доступа : <http://russian-lawyers.dwfarm.biz/фикция-в-римском-праве.htm>.

Анотація

Шишка О. Р. Соматичні права та перспективи розвитку їх в Україні. — Стаття.

Автор аналізує концепцію соматичних прав, що розглядається російськими вченими. Під час дослідження автор робить висновок, що соматичні права, у більшості випадків, є особистим немайновим правом особи, яке направлено на охорону та реалізацію права особи на будь-які дії з приводу свого тіла, але ті дії, які не заборонені законом. Інші права, що складають зміст соматичних прав, за своєю природою не мають суто правового характеру, а є більш суб'єктивно оціночним правом, а не об'єктивно оціночним, тобто суб'єктивним правом фізичної особи. Крім цього, запропоновано власні доктринальні визначення: суб'єктивно оціночне право, об'єктивно оціночне право.

Ключові слова: фантомне право, соматичні права, суб'єктивні права, суб'єкт права, фізична особа, неіснуючий суб'єкт права, людське тіло, особисті немайнові права, суб'єктивно оціночне право, об'єктивно оціночне право, репродуктивні права людини, сексуальні права людини, право людини щодо її органів і тканин, право на зміну статі, штучний інтелект, віртуальний співрозмовник, клонування людини, клонування особистості.

Аннотация

Шишка А. Р. Самотические права и перспективы развития их в Украине. — Статья.

Автор анализирует концепцию соматических прав, которая рассматривается российскими учеными. В ходе исследования автор делает вывод, что соматические права, в большинстве случаев, являются личными немаущественными правами физического лица, направленные на охрану и реализацию права человека на любые действия по поводу своего тела, но те действия, которые не запрещены законом. Другие права, составляющие содержание соматических прав, по своей природе не имеют сугубо правового характера, а являются, в большинстве своем, субъективно оценочным правом, а не объективно оценочным, т.е. субъективным правом физического лица. Кроме этого, предложены собственные доктринальные определения: субъективно оценочное право, объективно оценочное право.

Ключевые слова: фантомное право, соматические права, субъективные права, субъект права, физическое лицо, несуществующий субъект права, человеческое тело, личные немаущественные права, субъективно оценочное право, объективно оценочное право, репродуктивные права человека, сексуальные права человека, право человека относительно его органов и тканей, право на изменение пола, искусственный интеллект, виртуальный собеседник, клонирование человека, клонирование личности.

Summary

Shishka O. P. Somatic Rights and Their Development Prospects in Ukraine. — Article.

The author analyzes of conception somatic right, which climbs Russian scientists. In the during study, the author concludes that somatic right in most of their cases, are moral rights of an individual, directed to the protection and realization of human rights, on the any action concerning his body, but such actions that are not prohibited by law. Other rights that make up the contents of somatic right, by their nature are not have purely legal nature, and are, for the most part are subjective estimating right, not an objective evaluation, ie subjective right of an individual. In addition, the author makes a number of his own doctrinal definitions: the subjective estimating right, objectively estimating the right.

Keywords: phantom rights, somatic right, subject of the right, natural person, a non-existent subject of the right, the human body, personal non-property rights, the subjective estimating right, objectively estimating the right, reproductive human the rights, sexual rights, the right man on his organs and tissues, right to sex change, artificial intelligence, chatterbot, human cloning, cloning identity.

УДК 347.648(477)

Н. С. Адаховська

ОПІКА НАД МАЙНОМ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. Конституція України в статті першій проголошує Україну соціальною державою, політика якої направлена на створення умов, забезпечуючи гідне життя та вільний розвиток людини. Головним напрямком внутрішньої політики України як соціальної держави є охорона та захист особистих та майнових прав осіб, які в силу певних причин не можуть самостійно здійснювати свої суб'єктивні права та виконувати юридичні обов'язки. Особливого значення принцип всебічного забезпечення й охорони прав людини, що закріплений у ст. 3 Конституції України, набуває при вирішенні питань щодо охорони та захисту особистих та майнових прав малолітніх осіб, а також осіб, визнаних у судовому порядку недієздатними, та осіб, яких визнано безвісно відсутніми, і тих, місце перебування яких невідоме.

Вітчизняне законодавство передбачає і опіку над особистістю, і опіку над майном. Опіка над майном є комплексним інститутом, оскільки регламентується Цивільним кодексом України у главі 6 та Сімейним кодексом України у главі 19. У зв'язку з цим при застосуванні норм цивільного та сімейного права постають певні колізії. Крім того, деякі питання, пов'язані з встановленням, здійсненням та припиненням опіки над майном, залишаються не вирішеними, що викликає труднощі при використанні опіки над майном на практиці.

Особливості опіки над майном були предметом досліджень деяких науковців. Так, за радянським цивільним правом окремі аспекти опіки над майном вивчалися А. І. Пергаментом, Н. М. Єршовою та ін. [1].

Опіка над майном була відома ще за часів римського права. У римському праві опіка спершу встановлювалась з метою збереження сімейного майна і була тісно пов'язана з спадкуванням. Як зазначав А. Гордон, у випадках не-